

ks. Bartłomiej Pieron

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

O MEDIACH, KULTURZE I DIALOGU. SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Media – kultura – dialog poświęcona pamięci arcybiskupa Józefa Życińskiego*, Kraków, 10–11 lutego 2016 roku

Media – kultura – dialog – pod takim tytułem 11 lutego 2016 roku odbyła się w Krakowie ogólnopolska konferencja naukowa poświęcona osobie arcybiskupa Józefa Życińskiego – metropolity lubelskiego, w 5. rocznicę jego śmierci. Organizatorami tego znakomitego wydarzenia były następujące instytucje: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Naczelna Rada Adwokacka w Warszawie, Okręgowa Rada Adwokacka w Krakowie oraz Akademia Ignatianum. Patronat honorowy nad konferencją objęli: abp Celestino Migliore – nuncjusz apostolski w Polsce, kard. Stanisław Dziwisz – metropolita krakowski, Wielki Kanclerz UPJPII, kardynał Franciszek Macharski, kard. Kazimierz Nycz – metropolita warszawski, abp Stanisław Budzik – metropolita lubelski, prof. dr hab. n. med. Wojciech Nowak – rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, ks. prof. dr hab. Wojciech Zyzak – rektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Z kolei patronat nad konferencją roztoczyli: adwokat Andrzej Zwara – prezes Naczelnej Rady Adwokackiej w Warszawie, adwokat Stanisław Estreich – dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Lublinie, adwokat Paweł Gieras – dziekan Okręgowej Rady Adwokackiej w Krakowie.

W skład komitetu organizacyjnego konferencji weszli: ks. dr hab. Robert Nęcek – rzecznik prasowy archidiecezji krakowskiej (Katedra Edukacji Medialnej, Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UPJPII), adwokat Stanisław Kłys (Naczelna Rada Adwokacka), prof. dr hab. Jacek Popiel – prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, ks. prof. dr hab. Wojciech Misztal – prorektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, prof. nadzw. dr hab. Ewa Kucharska – kierownik Katedry Gerontologii, Geriatrii i Pracy Socjalnej Akademii Ignatianum oraz ks. prof. UPJPII dr hab. Michał Drożdż – dyrektor Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UPJPII. Patrona-

tem medialnym krakowską konferencję objęli: „Polska The Times”, „Gazeta Krakowska”, „Tygodnik Powszechny”, „Dziennik Polski”, Radio Plus, TVP, Radio Bonus, JP2TV oraz portal Franciszkańska3.pl.

Część merytoryczna konferencji poprzedzona została uroczystą mszą świętą w intencji abpa Józefa Życińskiego, odprawioną pod przewodnictwem ks. bpa Grzegorza Rysia – wikariusza generalnego archidiecezji krakowskiej w kolegiacie św. Anny w Krakowie 10 lutego 2016 roku.

Otwarcia konferencji dokonał prof. Wojciech Nowak – rektor UJ. Wprowadzając zebranych uczestników w aktualność tematu konferencji, powitał jednocześnie wszystkich dostojnych gości. Następnie głos zabrał kard. Stanisław Dziwisz. Wspominając osobę abpa Życińskiego, podkreślił, że był on osobą niezwykle otwartą na dialog. Ksiądz kardynał, dziękując za podjęcie tematu i zorganizowanie konferencji, życzył wszystkim jej uczestnikom owocnych obrad. W dalszej kolejności słowo wprowadzające w charakter konferencji zabrał ks. prof. Wojciech Zyzak – rektor UPJPII. Z kolei ks. dr hab. Robert Nęcek przedstawił przesłanie, jakie do organizatorów i uczestników konferencji skierowali kard. Gianfranco Ravasi – przewodniczący Papieskiej Rady ds. Kultury oraz abp Celestino Migliore – nuncjusz apostolski w Polsce. Następnie rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego zaprosił do udziału w trzech sesjach merytorycznych, z których każda zwieńczona była dyskusją.

Sesję I poprowadził ks. dr Bartłomiej Pieron (Katedra Kanonicznego Prawa Karnego, Wydział Prawa Kanonicznego UPJPII). Pierwszym prelegentem był ks. prof. dr hab. Michał Heller, który wygłosił swój referat *Józefa Życińskiego platońskie widzenie świata* (Katedra Filozofii Przyrody UPJPII). Ksiądz profesor podkreślił, że abp Życiński wielokrotnie w swoich poglądach odnosił się do filozofii matematyki, zdecydowanie opowiadając się za platonizmem matematycznym. Według niego droga abpa Życińskiego do platonizmu prowadziła bardziej od stwierdzenia matematyczności świata niż od roztrząsań w dziedzinie czystej filozofii matematyki. W dalszej części swego wystąpienia zabierający głos przybliżył i uzasadnił tezę duchownego, według której struktury matematyczne są ontycznie bardziej pierwotne niż konkretne obiekty fizyczne.

Drugi referat – *O prawnej potrzebie ochrony czci w świetle wypowiedzi abp Józefa Życińskiego* – zaprezentował prof. Andrzej Zoll (Katedra Prawa Karnego UJ). Podziały w polskim społeczeństwie, jakie na przestrzeni dwóch dekad swej pasterskiej posługi dostrzegał abp Życiński, były przedmiotem jego szczególnej troski. W tej trosce widoczne są dwa aspekty. Pierwszy z nich odnosi się do konieczności dokładnej oceny przeszłości i wyciągnięcia z nich wniosków dla teraźniejszości i przyszłości. Drugi aspekt dotyczy formy prowadzenia rozliczenia i oceny. Profesor Zoll pochylił się w sposób szczególny nad tym drugim aspektem spojrzenia metropolity lubelskiego na ówczesną rzeczywistość. Podkreślił, że dla abpa Życińskiego zawsze istotnym punktem wyjścia była ochrona czci drugiego człowieka wiążąca się z przyrodzoną i niezbywalną godnością osoby. Na podstawie przytoczonych wypowiedzi hierarchy prelegent podkreślił, że mowa nienawiści, znieważenie lub oczernianie innych są zachowaniami uznawanymi przez niego za wyjątkowo niegodziwe. Na koniec wyraził pogląd, że w polskim porządku prawnym ochrona czci drugiej osoby jest właściwie uregulowana. Należy natomiast mieć słuszne zastrzeżenia co do praktyki, gdyż bardzo często sprawy z tego zakresu są zbyt łatwo umarzane.

Ksiądz prof. Wojciech Misztal (Katedra Duchowości Mediów i Relacji Społecznych, Wydział Nauk Społecznych UPJPII) zaprezentował wystąpienie *Arcybiskupa Życińskiego koncepcja związków między duchowością chrześcijańską i mediami. Przyczynek do badań*. Arcybiskup Życiński, jeden z wielkich pisarzy, myślicieli przełomu XX i XXI wieku, pozostawił po sobie bogatą spuściznę, która mogłaby być dostępna w internecie. W dzisiejszych czasach, jeśli czegoś nie ma w internecie, to dla wielu osób to w ogóle nie istnieje. Prelegent wskazał, że jednym ze źródeł zapoznania się ze spuścizną abpa Życińskiego jest podstrona z jego wypowiedziami na portalu Wikicytaty, będące podstawą przedstawianej analizy. Zaznaczył przy tym, że jest to bardzo skąpe źródło wobec ogromu dorobku abpa Życińskiego. Oceniając związek metropolity lubelskiego ze światem mass mediów, autor wystąpienia podkreślił, że nie uciekał on przed komunikacją społeczną, jednoznacznie działając jako aktywny uczestnik tej komunikacji i podejmując szerokie spektrum tematów. W sposób szczególny zwracał on uwagę na potrzebę prezentacji w mediach duchowości chrześcijańskiej. Arcybiskup, świadomy pozytywnego potencjału duchowości chrześcijańskiej i mediów, podkreślał, że te dwie rzeczywistości nie są dla siebie wrogami, a wręcz się wzajemnie przenikają w celu realizacji właściwych im misji.

Kolejny referat wygłosił prof. dr hab. Franciszek Ziejka (UJ), prezentując związki duchownego z światem poezji poprzez wykład *Arcybiskup i poeci*. Autor wykładu, podkreślając niezwykle cechy osobowości obdarowanego licznymi talentami abpa Życińskiego, wskazał, że wykorzystywał on czas, spotykając się z osobami różnych środowisk i grup społecznych. Pasjonował się lekturą najwybitniejszych dzieł literatury polskiej i światowej, obok uczonych i myślicieli niezwykle towarzyszącymi jego życia byli pisarze i poeci. Prelegent zadał generalne pytania o to, czego duchowny szukał u poetów, dlaczego ich cytował, co chciał w ten sposób przekazać? Szukając na nie odpowiedzi, w dalszej części swego wystąpienia wskazał na liczne związki i relacje przyjaźni, jakie łączyły abpa Życińskiego z ks. Janem Twardowskim, Zbigniewem Herbertem, Czesławem Miłoszem.

Następnie głos zabrał prof. Jan Woleński (UJ), niezwykle ciekawie prezentując osobę duchownego w wystąpieniu *Arcybiskup Życiński jako filozof i człowiek*. Pan profesor ukazał w perspektywie historycznej związek abpa Życińskiego z różnymi środowiskami filozoficznymi i jego stosunek do różnych nurtów w filozofii. Autor przedłożenia, wspominając arcybiskupa, podkreślił, że był on zdecydowanym pluralistą, gotowym do polemiki z każdym środowiskiem. Jednocześnie poprzez swoją pracowitość, zaangażowanie i rozwijane możliwości był ambasadorem filozofii polskiej. Podsumowując, dodał, że choć metropolita lubelski przez niektóre środowiska uważany był za liberała, to w jego opinii zdecydowanie był lojalnym kapłanem i człowiekiem Kościoła.

Ksiądz dr Tomasz Adamczyk (Katedra Grup Etnicznych i Społeczeństwa Obywatelskiego Instytutu Socjologii KUL), pełniący funkcję sekretarza abpa Życińskiego, zaprezentował opracowanie na temat *Uniwersalność chrześcijaństwa w społecznym przesłaniu Józefa Życińskiego*. W niezwykle ekspresyjnym wystąpieniu prelegent przedstawił sylwetkę metropolity lubelskiego, który będąc niezwykle zaangażowany w życie Kościoła, równie dynamicznie obecny był w życiu społecznym. Ksiądz arcybiskup zostawił po sobie dorobek ukazujący piękno codziennego utrudzenia, szerząc ewangeliczną kulturę miłości. Autor zaznaczył, że u podstaw uniwersalizmu chrześcijaństwa w jego ujęciu

leżały godność osoby, wartość rozumu, wolności, pluralizmu, tolerancji, państwa prawa, rozdziału między polityką a religią. Treści, które głosił abp Życiński, były równocześnie widoczne w działaniu i pasterskim zaangażowaniu, potwierdzając tym samym piękno jego życia i posługi.

Jako ostatni w pierwszej sesji głos zabrał prof. Jan A. Kłoczowski OP (UPJP II), występując z tematem: *Czy filozof może być biskupem?* Na początku podkreślił, że wybrany przez niego temat zawiera pewne elementy kontrowersyjności, co wiąże się z osobą abpa Życińskiego – filozofa, myśliciela, pisarza, który jednocześnie był biskupem. Ojciec profesor zadał pytanie, czy *eidos* bycia filozofem może iść w parze z *eidosem* biskupa, czy filozof może być biskupem, czy będąc biskupem, będzie prawdziwym filozofem? Podkreślił, że historia zna filozofów, którzy zostali biskupami. W dalszej części prelegent, przedstawiając *eidos* filozofa, z całym przekonaniem stwierdził, że metropolita lubelski, pełniąc posługę biskupa, jednocześnie był filozofem.

Jeszcze przed dyskusją, której po sesji I przewodniczył prof. Karol Musioł (UJ), z bardzo interesującą wypowiedzią wystąpił bp Andrzej Jeż, obecny następca abpa Życińskiego na urządzie biskupa tarnowskiego.

Do udziału w sesji II uczestników konferencji zaprosił bp dr hab. Grzegorz Ryś. Po nim głos zabrał prof. Jerzy Bartmiński (Instytut Filologii Polskiej UMCS, Polska Akademia Umiejętności), który wygłosił referat *Niedokończony spór z arcybiskupem Józefem Życińskim o rozumienie ludowości*. Według prelegenta abp Życiński doceniał rolę obrzędowości ludowej dla budowania więzi społecznych i pobudzania ducha wspólnoty. Choć nie ulegał tradycji, to z niej korzystał, wpływał również na jej zmiany. Zmiany te polegały na tzw. odczarowaniu religijności ludowej. Arcybiskup Życiński miał w tym swój znaczny udział. Profesor Bartmiński podkreślił, że można uznać metropolitę lubelskiego za duszpasterza ludowego, przyjaznego ludziom, pracującego z ludźmi i dla ludzi dobrze pełniącego funkcje przewodnika ludowego.

Drugi wykład w tej sesji wygłosił ks. prof. Alfred Wierzbicki (Katedra Etyki KUL), który wygłosił referat *Dialog i troska, czyli duszpasterz na współczesnych areopagach*. Autor zaznaczył na początku, że abp Życiński był osobą dążącą do zbliżenia różnych środowisk, szczególnie jeśli zostały one podzielone przez historię. Ksiądz arcybiskup bardzo często był obecny na współczesnych areopagach. Według niego współczesny areopag to nic innego, jak określona sytuacja duszpasterska czy kulturowa, w której obecnie się znajdujemy. Inspiracji w przyjmowanej postawie szukał w osobie św. Pawła, który nie lękał się stawać wobec najtrudniejszych wyzwań. Prelegent, rysując sylwetkę swojego biskupa, zaznaczył, że ten wielokrotnie podkreślał, iż nie można się bać współczesnego świata. W przeciwnym razie będzie się odchodzić od ducha św. Pawła. Idea areopagu u abpa Życińskiego odnosiła się nie tylko do teorii, ale również losów konkretnych ludzi – zaznaczył na koniec prelegent.

Kolejny referat – *Poszukiwanie sensu wobec postmodernizmu, relatywizmu i ironii* – zaprezentował ks. prof. Michał Drożdż (Dyrektor Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UPJP II). Prelegent podkreślił na początku, że abp Życiński prowadził odważny dialog ze współczesnymi tendencjami kulturowo-cywilizacyjnymi, przenosząc dyskurs na poziom medialny. Nie tylko był on człowiekiem obecnym w przekazie medialnym, ale znakomicie diagnozował różnego rodzaju tendencje współczesnej kultury

medialnej. Arcybiskup sprzeciwiał się cywilizacji, która sprzedaje się za małość. Z dezaprobatą odnosił się do banalizacji zła w przekazach medialnych. Protestował żywo wobec wizji osiągnięcia sukcesu i szczęścia bez wysiłku, lansowanej przez media. W dyskursie medialnym podejmował zarówno postulat mądrego życia, mądrości przekuwanej na praktykę, jak również postulat dialogu, który jest postawą otwartości na współuczestników. Podsumowując, autor wystąpienia zwrócił uwagę, że abp Życiński demaskował postawę ekskluzywizmu, pokazywania bzdur i mitów współczesnego świata w majestacie racjonalności. Troszczył się o racjonalność, która jest moralnością myślenia.

Następny mówca – ks. prof. dr hab. Józef Kloch (Katedra Internetu i Komunikacji Cyfrowej UKSW) – wystąpił z prezentacją *Arcybiskup Józef Życiński promotorem mediatyzacji Kościoła*. Autor ukazał znakomity zmysł abpa Życińskiego, który już na początku swej pasterskiej posługi, począwszy od roku 1990, stawał się inspiratorem mediatyzacji Kościoła w Polsce. Nie tylko dostrzegał taką potrzebę, ale w konkretny sposób wszechstronnie mediatyzował Kościół wykorzystując współczesne mu możliwości jakie dawała już wtedy sieć Internet, m.in. powołując wydawnictwo diecezjalne, radio, prasę a także inicjując powołanie Katolickiej Agencji Informacyjnej. Ks. Profesor zaznaczył, że abp J. Życiński jako pionier rzeczywistości medialnej w Kościele, dążył do tego, aby to nie media wpływały na instytucję Kościoła, lecz to również Kościół wpływał na instytucje medialne. Stąd jego dialog, który tak żywo podejmował ze światem medialnym.

Ksiądz dr hab. Robert Nęcek (Kierownik katedry Edukacji Medialnej, Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UPJP II) zaprezentował wystąpienie *Język medialny podstawą komunikacji społecznej. Studium publikacji arcybiskupa Józefa Życińskiego*. Prelegent już na początku podkreślił, że opanowanie języka mediów jest przepustką do owocnego spotkania z ludźmi XXI wieku. Zaznaczył, że przyczynkiem do ukazania medialnego autorytetu abpa Życińskiego są jego publikacje. Na ich podstawie można zrozumieć wagę i aktualność języka mediów, którym posługiwał się zmarły arcybiskup. W tym kontekście autor w głównej części przedłożenia ukazał następujące zagadnienia: język mediów; język dialogu i syndrom neandertalczyka; język współczesności w miejscie żargonu teologicznego; słowo potęgą. Po krótkiej prezentacji poszczególnych kwestii autor stwierdził, że w przepowiadaniu abpa Życińskiego komunikacja to nie tylko język, ale także umiejętność słuchania poprzedzona przez dialog. Podsumowując, zaznaczył, że styl posługi abpa Życińskiego doskonale współgra z dzisiejszym pontyfikatem papieża Franciszka, choć obydwa nigdy się nie poznali. Arcybiskup przyjmował franciszkański sposób kontaktu z mediami.

Ostatnim referatem tej sesji było wystąpienie adwokata Stanisława Kłysa (Izba Adwokacka w Krakowie) *Arcybiskup Życiński a stan wojenny*. We wprowadzeniu przypomniał uczestnikom konferencji realia okresu stanu wojennego. Przywołując osobę abpa Życińskiego, podkreślił, że będąc człowiekiem wielkiej wrażliwości, nie tylko słowem zachęcał do działania, ale również w konkretny sposób pomagał ofiarom tego czasu. Na koniec zwrócił uwagę, że metropolita lubelski nie był naiwny. Wiedział doskonale, że człowiek nie zmienia się automatycznie wraz ze zmianą systemu. Odwoływał się przy tym do myśli Aleksandra Solżenicyna: „można obalić komunizm, a potem samemu zginąć wśród jego ruin”. II sesję konferencji zakończyła żywa dyskusja moderowana przez bpa Grzegorza Rysia.

III sesji przewodniczył, a po jej zakończeniu moderował dyskusję ks. dr Wojciech Mleczo CR (Katedra Duchowości Mediów i Relacji Społecznych UPJPII).

Cywilizacja medyczna a praktyka medyczna – temat pierwszego wystąpienia, które zaprezentował prof. Tomasz Trojanowski (Kierownik Katedry i Kliniki Neurochirurgii i Neurochirurgii Dziecięcej UM w Lublinie, członek rzeczywisty PAN i Polskiej Akademii Umiejętności). Autor w obrazowy sposób ukazał, w jaki sposób współczesna cywilizacja medialna wpływa na relację lekarz–pacjent. Zwrócił uwagę, że jednocześnie relacja zaufania pacjenta do lekarza ulega podważeniu. W związku z tym bardzo często na drodze prawnej dochodzi do rozwiązywania problemów, jakie zachodzą między pacjentem a lekarzem. Również wpływ świata medialnego osłabia tę niegdyś ugruntowaną relację zaufania poprzez różnego rodzaju rankingi oceniające jakość pracy lekarza. To bardzo często sprawia, że oczekiwania pacjentów względem lekarzy są nierealistyczne. Natomiast relacja między pacjentem a lekarzem przybiera formę kontraktu. Prelegent podkreślił, że abp Życiński dostrzegał istotne w tym zakresie problemy. Stąd też bardzo często w swego przemówieniach podkreślał potrzebę etycznego zachowania w medycynie, również na płaszczyźnie wzajemnych relacji między pacjentem a lekarzem.

Jako drugi w ostatniej części posiedzenia naukowego zabrał głos ks. prof. Andrzej Draguła (kierownik Katedry Teologii Pastoralnej, Liturgiki i Homiletyki, Wydział Teologiczny, Uniwersytet Szczeciński), prezentując referat na intrygujący temat: *Duch Betanii, styl Wieczernika. Józefa Życińskiego biblijne czytanie rzeczywistości*. Zaproponował on, aby spojrzeć na abpa Życińskiego jako teologa w aspekcie homiletycznego przepowiadania. Hierarcha w swoim przepowiadaniu reprezentował typ publicystyki teologicznej, zaznaczając, że nie jest ona uproszczoną teologią czy teologią dla ludu. Publicystyka teologiczna wymaga więcej ugruntowanej wiedzy oraz zdolności retorycznej, aby nie zakłamać prawdy i uczynić ją bardziej przystępną. Autor podkreślił, że dla abpa Życińskiego Ewangelia nieustannie się dzieje. Jako wybitny myśliciel i teolog widział historię ludzką jako przestrzeń dokonującej się wciąż ekonomii zbawienia. Zazaczył, że metropolita lubelski wypracował własny i oryginalny typ publicystyki inspirowanej filozofią, teologią, kulturą, a przede wszystkim Biblią. Podsumowując, prelegent podkreślił, że publicystyka abpa Życińskiego pozostaje wciąż niepokojąco aktualna.

Arcybiskup Życiński a transplantologia to temat przedłożenia, jakie zaprezentowała prof. Ewa Kucharska (reumatolog, Katedra Gerontologii, Geriatrii i Pracy Socjalnej, Akademia Ignatianum). Pani profesor wytrwałych uczestników konferencji wprowadziła w tematykę transplantacji jako metody leczenia. Ukazała też liczne problemy, z jakimi ta metoda leczenia obecnie się spotyka, co nade wszystko związane jest z brakiem dawców. Jest to efekt niskiej świadomości społeczeństwa oraz braku znajomości procedur prowadzących do przeszczepów. Autorka podkreśliła, że w obszarze kształtowania świadomości co do waloru transplantologii ogromny wkład wniósł abp Życiński, propagując na każdym kroku tę nieocenioną metodę leczenia.

Ostatnim referatem wygłoszonym w czasie konferencji było wystąpienie prof. Wiesława Godzica (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny). Przedstawił on bardzo ciekawy temat: *Abp Józef Życiński: sens, wartości i kultura codzienności*. Autor zaznaczył na wstępie, że nie chciałby, aby abp Życiński był dobry na wszystko, ale by merytorycznie spojrzeć na jego dorobek i podkreślić, w których obszarach swej twórczości

był on najlepszy. W dalszej kolejności, zaznaczając atrakcyjność intelektualnej spuścizny arcybiskupa, postawił problem: jak dziś wykorzystać jego przesłanie poświęcone mediom? Czy zapakować i odkurzać, czekając na kolejne rocznice jego śmierci? Czy też traktować jako punkt wyjścia do kolejnych przemyśleń. Sam prelegent osobiście opowiada się za tą drugą koncepcją.

Należy podkreślić, że zwieńczeniem każdej sesji były żywe dyskusje umiejętnie prowadzone przez moderatorów. Głosy w dyskusji, podobnie jak wygłoszone referaty, nie miały charakteru jedynie wspomnieniowego, lecz cechowało je merytoryczne odniesienie ubogacające wcześniej zaprezentowane treści.

Po zakończonej dyskusji głos zabrał ks. prof. Wojciech Życiński SDB (Wydział Teologiczny UPJPII), brat abpa Życińskiego. W krótkim wystąpieniu serdecznie podziękował uczestnikom, prelegentom i organizatorom konferencji za piękne upamiętnienie 5. rocznicy śmierci swojego brata.

Ukoronowaniem konferencji był uroczysty koncert pamięci abpa Józefa Życińskiego, który odbył się w auli Collegium Maius Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mecenasem koncertu, poprowadzonego przez Stanisława Kłysa, były Naczelna Rada Adwokacka i Okręgowa Rada Adwokacka w Krakowie.